

ADVIES

Aan: algemene raad
 Van: adviescommissie bestuursrecht
 Datum: 3 juli 2026
Betreft: Tijdelijk buitenwerking stellen van bestuurlijke dwangsomregeling in de WIA

Inhoud

SAMENVATTING	1
Conclusie	1
CONSULTATIEREACTIE.....	2
Beschrijving voorstel.....	2
Rechtvaardiging door Minister	2
Te verwachten effecten van de regeling: verschuiving naar rechterlijke dwangsommen.....	3
Balans tussen bestuur en burger.....	4
Alternatief: administratieve afhandeling van ingebrekestellingen en beroepen niet tijdig	5
Conclusie	5

SAMENVATTING

Conclusie

De commissie acht de voorgestelde opschorting van de bestuurlijke dwangsomregeling niet noodzakelijk en ook niet geschikt om het beoogde bestuurlijke effect (vrijspelen van capaciteit ten behoeve van de inhoudelijke beoordeling van aanvragen en bezwaarschriften) te bereiken.

Het te bereiken financiële effect (minder dwangsommen) zal hooguit in het begin worden bereikt en als gevolg van de verschuiving naar de rechterlijke dwangsommen weer teniet worden gedaan.

CONSULTATIETREACTIE

Beschrijving voorstel

Op 5 juni 2026 heeft de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een wetsvoorstel in consultatie gegeven om de bestuurlijke dwangsomregeling in de Wet WIA¹ tijdelijk buiten werking te stellen.

Daartoe stelt de minister voor om in de Wet WIA een nieuw artikel 118 toe te voegen dat luidt:

Artikel 118. Tijdelijke opschorting dwangsommen bij niet tijdig beslissen

1. Paragraaf 4.1.3.2 en artikel 8:55c van de Algemene wet bestuursrecht zijn niet van toepassing op de beschikking op aanvraag die betrekking heeft op het recht op een uitkering als bedoeld in hoofdstuk 6 of 7 en de beslissing op bezwaar tegen deze beschikking.
2. Dit artikel vervalt op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Paragraaf 4.1.3.2. van de Awb bepaalt dat als een beschikking op aanvraag niet tijdig wordt gegeven, het bestuursorgaan aan de aanvrager een dwangsom van maximaal € 1.442 zal verbeuren.

Artikel 8:55c van de Awb bepaalt dat de bestuursrechter desgevraagd de hoogte van de op grond van afdeling 4.1.3 verbeurde dwangsom vaststelt.

Het overgangsrecht wordt geregeld in een nieuw artikel 126 van de Wet WIA:

Artikel 126. Overgangsrecht in verband met tijdelijke opschorting dwangsommen bij niet tijdig beslissen

1. Artikel 118, eerste lid, is niet van toepassing op de aanvraag die is ingediend vóór het tijdstip van inwerkingtreding van artikel I, onderdeel A, van de Wet van [datum] tot wijziging van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen in verband met tijdelijke opschorting van regels over het verbeuren van dwangsommen bij het niet tijdig beslissen op een aanvraag om uitkering.
2. Dit artikel vervalt op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Het effect van deze wijzigingen is dat bij aanvragen van een WIA-uitkering die zijn gedaan vanaf de inwerkingtreding van deze wet het UWV geen dwangsom meer zal verbeuren als het niet tijdig op de aanvraag beslist. Althans geen bestuurlijke dwangsom op grond van paragraaf 4.1.3.2 van de Awb.

Doordat artikel 6:12 van de Awb niet buiten werking wordt gesteld kan het UWV wel een dwangsom verbeuren als de aanvrager bij de rechter beroep instelt tegen het niet tijdig beslissen. Het voorstel laat deze mogelijkheid onverlet.

De buitenwerkingstelling van de bestuurlijke dwangsomregeling is verder beperkt tot alleen de Wet WIA. Bij aanvragen op grond van de Wajong of de Ziektewet blijft de dwangsomregeling onverkort van toepassing.

¹ Voluit: Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen.

Rechtvaardiging door Minister

Het tijdelijk buiten werking stellen van de dwangsomregeling voor WIA-aanvragen wordt door de Minister gemotiveerd door te verwijzen naar de grote achterstanden die als gevolg van het tekort aan verzekeringsartsen de afgelopen jaren zijn ontstaan bij de beoordeling van deze aanvragen. Door het tekort aan verzekeringsartsen is het UWV al lange tijd niet meer in staat om aanvragen van een WIA-uitkering en bezwaarschriften tegen de beslissing op een WIA-aanvraag binnen de wettelijke termijn te behandelen.

Het oplopen van deze wachttijden leidt tot een toenemend beroep op de dwangsomregeling en een snel toenemende kostenpost voor het UWV. Blijkens de tabel op p. 6 van de memorie van toelichting lopen die kosten vooral op bij de bestuurlijke dwangsomregeling en in mindere mate op de rechterlijke dwangsomregeling, al lijken de rechterlijke dwangsommen bij de afdeling Bezwaar en Beroep wel een inhaalslag te maken.

Bij de behandeling van WIA-aanvragen door de primaire afdeling zijn de door het UWV betaalde bestuurlijke dwangsommen opgelopen van € 4.800.000 in 2021 tot € 14.660.000 in 2025. De rechterlijke dwangsommen zijn daarbij opgelopen van € 10.000 in 2021 tot € 420.000 in 2025.

Bij de behandeling van WIA-bezwaarschriften zijn de door het UWV betaalde bestuurlijke dwangsommen opgelopen van € 500.000 in 2021 tot € 10.360.000 in 2025. De rechterlijke dwangsommen zijn daarbij opgelopen van € 70.000 in 2021 tot € 1.100.000 in 2025.

Tot eind 2025 voerde het UWV een beleid waarbij een beroep op de bestuurlijke dwangsomregeling niet tot prioritering van de aanvraag of het bezwaar leidde, maar het instellen van beroep bij de bestuursrechter ('beroep niet tijdig') wel. Die prioritering hield verband met het gegeven dat een door de rechter opgelegde dwangsom snel kon oplopen tot een aanzienlijk hoger bedrag dan de bestuurlijke dwangsom (een rechterlijke dwangsom verbeurt doorgaans met € 100 per dag tot een maximum van € 15.000 tegenover € 1.442 als maximale bestuurlijke dwangsom).

Vanaf eind 2025 heeft het UWV dat beleid echter verlaten en behandelt hij alle aanvragen en bezwaarschriften op volgorde van binnenkomst. Het instellen van beroep niet tijdig leidt sindsdien niet meer tot prioritering van de zaak en een rechtelijke dwangsom heeft daarmee feitelijk zijn beoogde werking (het aansporen van het bestuursorgaan om zo snel mogelijk een besluit te nemen) verloren.

Of zoals de Rechtbank Den Haag het verwoordt in r.o. 12.6 van zijn uitspraak van 13 mei 2026, ECLI:NL:RBDHA:2026:11558:

“De rechtbank concludeert dat het Uvw er welbewust voor heeft gekozen om de belanghebbenden bij zaken als de onderhavige gedurende lange tijd in onzekerheid te laten, en dat het zich neerlegt bij de (financiële) gevolgen hiervan”.

Met dit wetsvoorstel beoogt de minister deze financiële gevolgen voor het UWV te beperken. Tegen de rechtzoekenden zegt de minister eigenlijk vooral: “Jammer joh, pech voor jou...”.

Te verwachten effecten van de regeling: verschuiving naar rechterlijke dwangsommen

De te verwachten gevolgen van het wetsvoorstel zullen naar de commissie verwacht beperkter zijn dan de minister hoopt.

Immers, het buiten werking stellen van de bestuurlijke dwangsom leidt ertoe dat de rechterlijke dwangsom het enige dwangmiddel is dat dan nog aan belanghebbenden ter beschikking staat. De commissie verwacht daarom dat opschorten van de bestuurlijke dwangsom vooral zal leiden tot een toename van de beroepen niet tijdig en het verder oplopen van de door het UWV te betalen rechterlijke dwangsommen. Dit geldt te meer nu de rechtspraak bij het UWV – anders dan bijvoorbeeld bij de UHT in het kader van de toeslagenaffaire – wel vasthoudt aan het opleggen van dwangsommen, ook als de prikkel beperkt lijkt te zijn.

Door de te verwachten toename van de beroepen niet tijdig zal ook de beoogde vermindering van de druk op de uitvoering of van de financiële druk niet worden bereikt.

Balans tussen bestuur en burger

Bij de dwangsomregeling gaat het per saldo om het vinden van een balans tussen de belangen van het bestuur en de burger.

De commissie wijst erop dat het tekort aan artsen niet zomaar is ontstaan, maar dat iedereen die in het veld werkzaam is dat al vele jaren heeft zien aankomen. Daarop is echter onvoldoende geanticipeerd.

Ook de wetstechnische problemen van de Wet WIA zijn al zeer lang bekend. Het OCTAS-rapport² is inmiddels bijna 2½ jaar oud en heeft tot op heden niet geleid tot concrete maatregelen om tot een structurele verbetering van de uitvoerbaarheid van de WIA te komen.

Dat de burger nu steeds meer gebruik maakt van het enige hem ter dienste staande instrument om het UWV in beweging te krijgen, is dan ook evenzeer voorzienbaar geweest.

Dat dit instrument er niet meer toe leidt dat het UWV tijdig op een aanvraag of bezwaar beslist, laat onverlet dat het verbeuren van dwangsommen voor de burger wel een erkenning is dat hij niet krijgt waarop hij recht heeft (nl. een tijdige beslissing) en daarvoor ook een zekere compensatie biedt.

Dat bieden van compensatie is weliswaar niet het primaire doel van de dwangsom, maar de keuze van de wetgever om in artikel 4:17 Awb te bepalen dat de dwangsom wordt verbeurd *aan de aanvrager*, impliceert – anders dan de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State overweegt in r.o. 19.13 van zijn uitspraak van 26 maart 2025³ en r.o. 19 van zijn uitspraak van 3 juni 2026⁴ – dat die dwangsom wel degelijk ook een *compensatoir* karakter heeft.

Het wetsvoorstel ontnemt de burger dus niet alleen een rechtsmiddel, maar ook de compensatie voor de door hem ondervonden gevolgen van het bestuurlijk onvermogen. Dit nog los van het feit dat door het niet tijdig beslissen ook nevenschade kan ontstaan en de vaststelling dat niet tijdig is beslist (en dus zelfstandig onrechtmatig is gehandeld) ook in dit verband van belang kan zijn.

² *Toekomst van het Arbeidsongeschiktheidsstelsel*, Eindrapport OCTAS (bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24*, 26448, nr. 748) en *Beoordeling van het arbeidsongeschiktheidsstelsel*, Tussenrapportage OCTAS. (bijlage bij *Kamerstukken II 2023/24*, 26448, nr. 730). Zie ook de Kamerbrief 'stand van de uitvoering sociale zekerheid' van 14 december 2020 (*Kamerstukken II 2020/21*, 26 448, nr. 641).

³ ABRvS 26 maart 2025, ECLI:NL:RVS:2025:1301.

⁴ ABRvS 3 juni 2026, ECLI:NL:RVS:2026:3192.

Daarmee slaat de balans volledig door naar het financiële belang van het bestuursorgaan en worden de belangen van de burger volledig genegeerd. Dat vindt de commissie onacceptabel en bovendien onnodig.

Alternatief: administratieve afhandeling van ingebrekestellingen en beroepen niet tijdig

Naar het oordeel van de commissie kan het beslag dat ingebrekestellingen en beroepen niet tijdig leggen op de capaciteit van het UWV en de bestuursrechter voor een belangrijk deel worden beperkt door zowel ingebrekestellingen als beroepen niet tijdig volledig administratief en voor zover mogelijk geautomatiseerd af te handelen.

Immers, of de beslistermijn van een aanvraag of een bezwaarschrift is overschreden vergt geen inhoudelijke beoordeling, maar kan door een administratief medewerker eenvoudig worden gecontroleerd in het registratiesysteem. Als die termijn inderdaad is overschreden, kan evenzeer eenvoudig worden vastgesteld vanaf welke datum de bestuurlijke dwangsommen gaan lopen en kan na 6 weken de vaststelling en uitbetaling daarvan geautomatiseerd worden afgewikkeld.

Ten behoeve van de beroepen niet tijdig kan tussen UWV en de rechtspraak een vereenvoudigde werkwijze worden afgesproken, waarbij in het verweerschrift wordt volstaan met de mededeling dat de beslistermijn inderdaad is overschreden en wordt afgezien van het inzenden van verdere op de zaak betrekking hebbende stukken. Voor deze werkwijze is geen inzet van juridische capaciteit nodig; die juridische capaciteit kan daardoor volledig worden ingezet voor de inhoudelijke behandeling van zaken.

De bestuursrechter kan de te verwachten toename van niet-tijdig-beroepen opvangen door de inzet van 'stempel-uitspraken': een vast format waarin alleen nog een of meer data hoeven te worden ingevuld; iets wat in het strafrecht al decennia lang gebruikelijk is.

Als het verweerschrift van het UWV inhoudt dat de beslistermijn inderdaad is overschreden, kunnen de benodigde gegevens in de uitspraak worden ingevuld en kunnen alle op die manier door de administratie voorbereide uitspraken op een vaste dag door een rechter en griffier worden ondertekend en uitgesproken.

Doordat dit proces tot aan de uitspraakdatum volledig administratief wordt afgewikkeld, kan het beslag op de rechterlijke en juridische ondersteuningscapaciteit worden beperkt tot het minimaal noodzakelijke.

Conclusie

De voorgestelde opschorting van de bestuurlijke dwangsomregeling is niet noodzakelijk en ook niet geschikt om het beoogde bestuurlijke effect (vrijspelen van capaciteit ten behoeve van de inhoudelijke beoordeling van aanvragen en bezwaarschriften) te bereiken.

Het te bereiken financiële effect (minder dwangsommen) zal hooguit in het begin worden bereikt, maar als gevolg van de verschuiving naar de rechterlijke dwangsommen weer teniet worden gedaan.